ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEMREPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Karla Šimky a JUDr. Jaroslava Hubáčka v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalované: **Jihočeská univerzita**, se sídlem Branišovská 31a, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 3. 2012, č. j. 10 Na 1/2012 - 25,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 3. 2012, č. j. 10 Na 1/2012 - 25, bylo rozhodnuto, že se žalobci (dále „stěžovatel“) nepřiznává osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě, kterou se domáhal uložení povinnosti Jihočeské univerzitě, aby mu poskytla požadované informace. Krajský soud vyzval stěžovatele k zaplacení soudního poplatku za řízení, na což stěžovatel reagoval žádostí o osvobození od soudního poplatku, k níž připojil čestné prohlášení o tom, že má nedostatek prostředků k úhradě soudního poplatku. Krajský soud za účelem zjištění majetkových a výdělkových poměrů zaslal stěžovateli formulář vzor 060 o. s. ř., který však stěžovatel ve stanovené lhůtě vyplněný krajskému soudu nedoručil. Krajský soud proto žádost stěžovatele zamítl, přičemž zohlednil informace, které mu jsou známy z jiných sporů vedených stěžovatelem u krajského soudu, především o jeho invaliditě, nicméně vedle toho posuzoval i povahu daného sporu, který jako takový nemá vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry.

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel v zákonné lhůtě kasační stížnost, v níž namítal, že mu krajský soud nezdůvodnil opodstatněnost zaslání formuláře a ani

nevysvětlil, které rozhodné skutečnosti nejsou patrné ze žádosti o osvobození, že formulář vzor 060 o. s. ř. není jediným způsobem doložení majetkových poměrů, že krajský soud dovozuje, že by stěžovatel majetek mohl mít. Dále namítal, že mu byla zaslána stará verze formuláře, že krajský soud odmítá pochopit, co to je být invalidní, a vnucuje stěžovateli, že je povinen prokázat každičkou okolnost. Krajský soud zastává výklad, že o nemožnosti *„ukrást či si půjčit v bance na soudní poplatek“* někdo vydává osvědčení, vybírá judikáty, které se mu hodí a ignoruje listiny pravidelně ukládané stěžovatelem u správce soudních poplatků. Stěžovatel rovněž poukázal na to, že krajský soud žádné skutečnosti vyhledávat nemusel, neboť všechny zahrnuje již jeho prohlášení ze dne 24. 1. 2012 a listiny uložené u správy soudu. Tvrzenou zjevnou svévoli Jihočeské univerzity krajský soud nazývá „nespokojeností podatele při vyřizování požadavku“, tedy opisuje znění jiných judikátů bez ohledu na daný případ. Stěžovatel také poukazuje na skutečnost, že žádnou správní žalobu k okresnímu soud nepodal, jak uvádí krajský soud, a ani ji podat nemohl. Úvahy krajského soudu jsou diskriminační a manipulativní. Žádné ustanovení s. ř. s. nezná výluku aktivní legitimace v podobě záležitosti netýkající se „životní sféry“. Krajský soud dává najevo, že chudí lidé nemají vymoženost právního státu, že se dostanou k soudu bez poplatku. Rovněž ignoruje i metodické pokyny, protože do rejstříku Na se nezařazují žaloby na ochranu před nečinnosti. Napadené usnesení neobsahuje závěry o zjevné bezúspěšnosti žaloby a stěžovateli není nijak zdůvodněno, v čem je předmětná žaloba šikanózní či kverulační. Závěr soudu je spíše připomínkou zákonodárci. Užíváním spojení „mimo jiné“ soud vnucuje stěžovateli, aby si sám vyhledal, proč se mu nepřiznává osvobození. I ohledně opravného prostředku uvádí v omyl - odvoláni ani kasační stížnost proti usnesení o negativním upravení vedení řízení není přípustná. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti kasační stížnosti. Podle obsahu spisu totiž zjevně absentují dvě podmínky řízení. Jednak nebyl zaplacen soudní poplatek za řízení o kasační stížnosti (§ 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a jednak stěžovatel není zastoupen advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Podle konstantní judikatury však *„v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem.“* (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 – 37). Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, který účastník řízení podáním žádosti sledoval, a k popření smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být posuzováno, zda jsou splněny zákonné podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Kasační stížnost je z těchto důvodů přípustná.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3 věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4 věta před středníkem s. ř. s.).

Nejprve se Nejvyšší správní soud zabýval námitkami vztahujícími se k posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků.

Podle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků lze pouze výjimečně, jsou-li

pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

Není sporu o tom, že osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je ochrana účastníka řízení v tíživých poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Z citovaného ustanovení je zřejmé, že účastník řízení musí o osvobození od soudních poplatků požádat a doložit, že nemá dostatečné prostředky k tomu, aby soudní poplatek zaplatil. Požádá-li účastník o osvobození od soudních poplatků, soud mu zašle formulář vzor 060 o. s. ř. (Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech) s tím, aby byl ve stanovené lhůtě vyplněn a s příslušnými potvrzeními soudu vrácen, aby bylo možno na jeho podkladě o žádosti rozhodnout. Vyplnění tohoto formuláře ovšem není jediným možným způsobem, jak může účastník řízení prokázat, že nemá dostatečné prostředky. Jedná se pouze o zavedenou praxi usnadňující rozhodování o podané žádosti. Účastník může nepochybně nedostatek prostředků k tomu, aby zaplatil soudní poplatek prokázat i jinak, ale vždy tak, aby to poskytovalo úplný obraz o jeho majetkových a osobních poměrech. Chce-li účastník řízení, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, musí jednak uvést, v čem spočívá jeho nedostatek prostředků, v důsledku něhož nemůže soudní poplatek zaplatit, a jednak musí své tvrzení řádně doložit. Právní úprava institutu osvobození od soudních poplatků neukládá soudu, aby za účastníka vyhledával další skutečnosti, které mají jeho nedostatek prostředků dokládat (k této otázce viz např. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS, www.nssoud.cz).

V dané věci stěžovatel v žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedl, že má naprostý nedostatek prostředků, což doložil čestným prohlášením, v němž uvádí několik údajů (mimo jiné, že je příjemcem státních příspěvků, že výše jeho zdanitelných a nezdanitelných příjmů se rovná nule, nemožnost vykonávat výdělečnou činnost z důvodu plné invalidity) a odkázal na listiny uložené u krajského soudu ve spisu Spr 2210/11. Součástí žádosti je kopie poštovní poukázky Úřadu práce, Krajská pobočka Pardubice ze dne 20. 1. 2012 na částku 3.410 Kč.

V soudním spise je založen pokyn k zaslání formuláře č. 060 o. s. ř. stěžovateli, nicméně ale není zřejmé, že by byl vyzván, aby krajskému soudu zaslal vyplněný formulář. Není tedy jasné, zda bylo stěžovateli sděleno, které skutečnosti je nutno doložit nad rámec jeho žádosti a proč, a ani zda byl poučen, že při nevyhovění této výzvě bude jeho žádost zamítnuta. Pokud by tak bez dalšího krajský soud žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků zamítl z důvodu, že nevyplnil předmětný formulář a nebylo možné posoudit, zda splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, bylo by napadené usnesení nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů ve smyslu ust. § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. Podané čestné prohlášení totiž ve spojení s listinami, na něž stěžovatel odkazoval, bylo způsobilé poskytnout shodné množství informací jako vyplněný formulář (viz obdobně např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 2. 2012, č. j. 1 Aps 2/2012 – 11, www.nssoud.cz).

Žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků však nebyla zamítnuta proto, že stěžovatel nevyplnil zaslaný formulář, a krajský soud z toho důvodu nemohl posoudit splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, ale proto, že neprokázal splnění

podmínek pro osvobození. Krajský soud akceptoval tvrzení stěžovatele o jeho majetkových poměrech, když zohlednil informace z jiných sporů vedených stěžovatelem, především informaci o jeho invaliditě. Se stěžovatelem lze souhlasit v tom, že mu krajský soud nesprávně zaslal formulář k prokázání majetkových poměrů bez odůvodnění, které skutečnosti nejsou patrné z jeho žádosti. Toto pochybení však nemělo vliv na zákonnost napadeného usnesení, podobně jako chybné nebo přinejmenším předčasné úvahy krajského soudu o tom, že stěžovatel neunesl své důkazní břemeno. Krajský soud akceptoval jeho tvrzení o majetkových poměrech, ale dospěl k závěru, že i přes tyto skutečnosti existují zvláštní okolnosti pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků.

Co se týče posouzení otázky, zda se jedná o výjimečnou situaci, kdy jsou pro osvobození od soudních poplatků zvlášť závažné důvody, podle názoru Nejvyššího správního soudu krajský soud uvedl konkrétní důvody, pro které nevyhověl stěžovatelově žádosti o osvobození od soudních poplatků. Vedle počtu vedených sporů, což by samo o sobě nemohlo ještě svědčit o samoúčelnosti stěžovatelových podání, krajský soud poukázal na povahu vedeného sporu (žádost o poskytnutí informací), přičemž velké množství dalších jeho sporů řešených soudy je podobného charakteru. Jedná se o spory vyvolané stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Nejvyššímu správnímu soudu je z jeho činnosti známo, že o podobných návrzích stěžovatele bylo rozhodováno již v desítkách případů. I v tomto směru je proto třeba vycházet z konstantní judikatury (např. rozsudek ze dne 26. 7. 2011, č. j. 2 As 78/2011 - 27, in: www.nssoud.cz), podle níž „*dochází-li ze strany účastníka řízení ke zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků, není možné mu tuto výhodu přiznat (...). Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že každou žádost o osvobození od soudních poplatků je nutné s ohledem na okolnosti konkrétního případu pečlivě posoudit s tím, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků z důvodu zneužití tohoto dobrodiní ze strany účastníka řízení musí být řádně odůvodněno*.“

Osvobození od soudních poplatků podle krajského soudu nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti. Nejvyšší správní soud se s tímto závěrem ztotožňuje. Předmětný spor, stejně jako velké množství obdobných sporů vedených stěžovatelem, se netýká jeho majetku, životních podmínek či jiných záležitostí, které by se ho bezprostředně týkaly. Takový spor má stěžovatel právo vést, dává-li mu právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, místo stěžovatele pravidelně v plném rozsahu nesl stát (viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, dostupný na www.nssoud.cz).

Krajský soud v napadeném usnesení plně respektoval ustálenou judikaturu Nejvyššího správního soudu založenou na tom, že ve výjimečných případech lze odůvodnit neosvobození od soudního poplatku zneužitím tohoto institutu, a to za podmínky, že toto odůvodnění bude dostatečně konkrétní a přesvědčivé. Úvahy krajského soudu nepovažuje Nejvyšší správní soud za diskriminační či manipulativní, když v odůvodnění napadeného usnesení uvedeno, jaké okolnosti jsou důvodem pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli. Má-li soud zvážit všechny okolnosti při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, pak musí být možné přezkoumatelným způsobem zdůvodnit výjimečnost daného případu a existenci zvláště závažných důvodů, případně jejich absenci, a to i například zohledněním skutečnosti, zda

se daná věc týká životní sféry žalobce. Z napadeného usnesení nelze ani vyčíst závěr, že chudým lidem je zapovězena možnost dosáhnout osvobození od soudních poplatků, jak tvrdí stěžovatel.

Pokud jde o další stížní námitky, např. chybné řazení do soudního rejstříku, kterými soudy jsou stěžovatelovy spory řešeny, přesné vymezení požadovaných informací apod., lze souhrnně konstatovat, že nejsou způsobilé zpochybnit věcnou správnost a zákonnost napadeného usnesení.

Nedůvodná je rovněž stížní námitka, že krajský soud nesprávně poučil stěžovatele o možnosti podat kasační stížnost proti napadenému usnesení. Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu není rozhodnutí o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce a osvobození od soudních poplatků rozhodnutím, jímž se pouze upravuje vedení řízení, a kasační stížnost proti němu je proto přípustná(srov. rozsudek NSS ze dne 30. 9. 2003, č. j. 1 Azs 5/2003 – 47, publ. pod č. 108/2004 Sb. NSS, www.nssoud.cz).

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost nedůvodnou, zamítl ji podle ust. § 110 odst. 1věta druhá s. ř. s. Ve věci rozhodl bez nařízení jednání v souladu s ust. § 109 odst. 2 věta první s. ř. s.

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ust. § 60 odst. 1 věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Nejvyšší správní soud žádnému z účastníků náhradu nákladů nepřiznal, protože stěžovatel v řízení úspěch neměl a Jihočeské univerzitě žádné náklady s tímto řízením nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 28. června 2012

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu